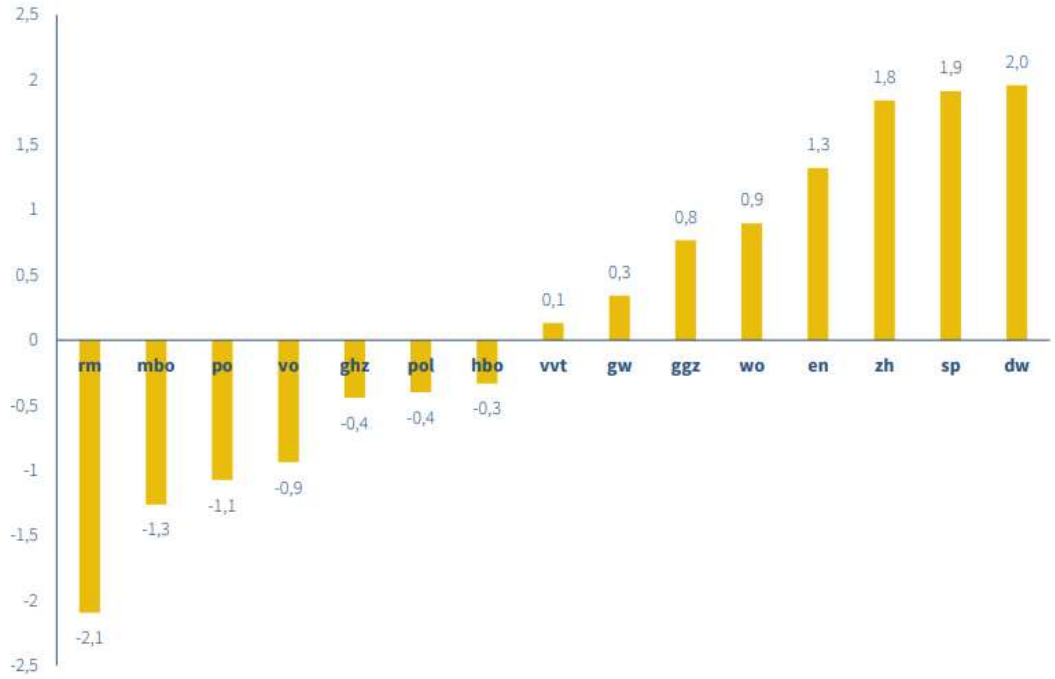
Aanleiding
U heeft gevraagd om meer informatie over productiviteit en hoe dat gemeten wordt in publieke sectoren. Dit naar aanleiding van de kabinetsreactie op het SER-advies 'Waarde in publieke sectoren'.

Kern
- Dit wordt op aanvraag van BZK gemeten door het Instituut voor Publieke Sector Efficiëntie (IPSE) studies, gelieerd aan TU Delft.
- Er zijn inderdaad fundamentele moeilijkheden in het meten van productiviteit in de publieke sector. Belangrijke vragen zijn:
    - Hoe onderscheid je de waarden van verschillende typen publieke dienstverlening, als die niet door marktprijzen worden weerspiegeld?
    - Hoe meet je kwaliteit en de ontwikkeling daarvan door de tijd heen?
- Die vragen worden door IPSE zo goed mogelijk meegenomen, hoewel er altijd discussie mogelijk zal blijven over de wijze waarop ze dat doen.

Toelichting
IPSE vindt voor de periode 1980-2016 een trend van negatieve productiviteitsontwikkeling voor 7 van de 15 onderzochte publieke sectoren: rechterlijke macht, MBO, primair onderwijs, voortgezet onderwijs, gehandicaptenzorg, politie, en HBO. Het vindt een positieve ontwikkeling bij: verpleging, verzorging en thuiszorg, gevangeniswezen, geestelijke gezondheidszorg, wetenschappelijk onderwijs, energiesector, ziekenhuiszorg, spoorsector en drinkwatervoorziening (zie afbeelding).

Figuur 1 geeft de gemiddelde jaarlijkse productiviteitsgroei weer van deze sectoren in de periode 1980-2016.

Figuur 1 Gemiddelde jaarlijkse productiviteitsgroei in procenten, 1980-2016[1,2]

1 Voor de zorgsectoren betreft dit de groei tussen 1980-2013. Voor de netwerksectoren is dit de periode 1980-2015.

2 Zie tabel 1 voor verklaring van de afkortingen.

IPSE meet productiviteit (π) van een bepaalde publieke sector als volgt: π = Index productie / index middelen.

De index bij de productie telt de gehele productie van een sector bij elkaar op, en kent aan alle geproduceerde eenheden een gewicht toe dat de maatschappelijke waarde ervan moet

representeren. De index van middelen telt de totale kosten op, en corrigeert voor de ontwikkeling van lonen en prijzen.

In de beoordeling van de productiviteit hangt veel af van de keuze van het gewicht waarmee geproduceerde eenheden worden vertaald naar maatschappelijke waarde. De vraag welke overwegen daarbij allemaal moeten worden meegenomen is moeilijk objectief te beantwoorden.

Naast de productiviteitsontwikkeling meet IPSE per sector de ontwikkeling van de geleverde kwaliteit, aan de hand van indicatoren die specifiek per sector worden bepaald (zoals het aandeel geslaagde operaties in de zorg, of het aantal ontsnappingen in het gevangeniswezen). IPSE geeft aan kwaliteitsveranderingen door veranderingen in de *casemix* (de samenstelling van soorten geproduceerde goederen/diensten, bv. verhouding moeilijke/makkelijke operaties) goed in beeld te kunnen brengen. De kwaliteitsverandering *binnen* één soort goed/dienst door te tijd heen is vaak moeilijker te meten.

IPSE stelt dat de vaak veronderstelde afruil tussen kwaliteit en productiviteit in de publieke dienstverlening niet opgaat. Sectoren die goed scoren op productiviteitswinst doen dat ook op kwaliteitsontwikkeling, en vice versa.

Tabel 3 Kwaliteit- versus productiviteitsontwikkeling

	Kwaliteit	Productiviteit
Onderwijs		
Basisonderwijs		
Voortgezet onderwijs		
Middelbaar beroepsonderwijs		
Hoger beroepsonderwijs		
Wetenschappelijk onderwijs		
Zorg		
Ziekenhuiszorg		
Verpleging, verzorging, thuiszorg		
Gehandicaptenzorg		
Geestelijke gezondheidszorg		
Veiligheid en justitie		
Politie		
Rechterlijke macht		
Gevangeniswezen		
Netwerksectoren		
Drinkwatersector		
Energiesector		
Spoorsector		